

KS. WIESŁAW PRZYGODA

PARAFIA WSPÓLNOTĄ MIŁOŚCI I SŁUŻBY BRATERSKIEJ
W UJĘCIU KS. RYSZARDA KAMIŃSKIEGO

PARISH COMMUNITY OF LOVE AND BROTHERLY SERVICE
ACCORDING FATHER RYSZARD KAMIŃSKI

A b s t r a c t. One of the leading areas of scientific research of Fr. R. Kaminski is the problem of the parish and parish ministry. One of the biggest achievement of this author is developing in Poland a theory of structure of the parish and its saving activities. Fr. R. Kaminski is convinced that the effectiveness of the impact of the parish pastoral ministry on the faithful is conditioned by its permanent renewal. The essence of this renewal of the parish is to develop its character as a community, knowledge and beliefs of the faithful, greater apostolic commitment of the laity and the creation or strengthening of existing substructures in the parish community, especially the parish pastoral council, a small religious communities and community life of the parish clergy. The article contains an analysis of the scientific achievements of Fr. R. Kaminski in the field of the model of the parish as a community of love and brotherly service.

Key words: Ryszard Kamiński, parish, charity, diacony.

Jednym z wiodących kierunków badań naukowych ks. prof. dr. hab. R. Kamińskiego jest szeroka problematyka parafii i duszpasterstwa parafialnego. Protoplastę i Mistrza współczesnych pastoralistów polskich¹ od dawna interesowały uwarunkowania historyczne i aktualny stan parafii², a także

---

Ks. prof. dr hab. WIESŁAW PRZYGODA – kierownik Katedry Teologii Charytatywnej Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: przygoda@kul.pl

¹ Zob. W. P r z y g o d a. *Mistrz pastoralistów polskich*. „Przegląd Uniwersytecki” 2007 nr 3 s. 4.

² Zob. R. K a m i ń s k i. *Aspekt historyczny przynależności do parafii*. „Częstochowskie

rozwój struktury parafialnej³ oraz odnowa duszpasterstwa parafialnego⁴. Choć nieobce mu były doświadczenia duszpasterstwa parafialnego w innych krajach europejskich⁵, to jednak zawsze zależało mu przede wszystkim na kondycji i sprawności pastoralnej parafii w Polsce⁶. Swoją działalnością naukowo-dydaktyczną, wykładami w auli uniwersyteckiej i na licznych sympozjach w Polsce, ale przede wszystkim swoim pisarstwem naukowym służył temu celowi, by parafia w Polsce, mimo nawet niekorzystnych uwarunkowań społeczno-kulturowych, miała się dobrze i wciąż się pomyślnie rozwijała.

Ks. R. Kamiński jest przekonany, że skuteczność oddziaływania pastoralnego parafii na wiernych w nowym typie społeczeństwa polskiego uwarunkowana jest jej permanentną odnową⁷. Istotą zamierzonej odnowy parafii jest

Studia Teologiczne” 9-10:1981-1982 s. 62-98; t e n ż e. *Parafia w diecezji i Kościele powszechnym*. RTK 30:1983 z. 6 s. 99-117; t e n ż e. *Parafia wspólnotą i instytucją. Aspekt historyczny*. RTK 32:1985 z. 6 s. 15-35; t e n ż e. *Parafia katolicka w przemianie*. W: *Przemiany religijności społeczeństwa polskiego w świetle badań lubelskiego środowiska naukowego*. Red. W. Piwowarski, J. Styk. Warszawa: PTS, LTN 1993 s. 151-159; t e n ż e. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*. Lublin: Atla 2 1997 s. 57-218; t e n ż e. *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa*. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 2. Lublin: Atla 2 2002 s. 11-78; t e n ż e. *Parafia w nauczaniu Kościoła współczesnego*. RT 50:2003 z. 6 s. 5-20.

³ R. K a m i ń s k i. *Parafia wspólnotą wspólnot*. W: *Kościół w służbie człowieka*. Red. W. Turek, J. Mariański. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 1990 s. 203-217; t e n ż e. *Parafia wspólnotą wspólnot*. „Sacerdotalis Institutio” 1:1997 nr 2 s. 116-127; t e n ż e. *Struktury wspólnotowe parafii*. W: *Teologia pastoralna*. T. 2 s. 45-60.

⁴ R. K a m i ń s k i. *Ewangelizacja w parafii*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 4:1976 s. 107-122; t e n ż e. *Funkcje tradycyjne i nowe parafii terytorialnej*. RTK 32:1985 z. 6 s. 51-67; t e n ż e. *Ewangelizacja parafii przez kaznodziejstwo*. RT 40:1993 z. 6 s. 65-75; t e n ż e. *Budowanie wspólnoty parafialnej przez Eucharystię*. RT 41:1994 z. 6 s. 7-14; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2007 s. 215-298.

⁵ R. K a m i ń s k i. *Rady duszpasterskie we Włoszech znakiem odnowy eklezjalnej*. „Chrześcijaństwo w Świecie” 10:1978 nr 66 s. 82-94; t e n ż e. *Parafialna Rada Duszpasterska w Austrii w świetle badań socjologicznych*. „Collectanea Theologica” 52:1982 f. 3 s. 127-137; t e n ż e. Rec.: R. Pannet. *La paroisse de l'avenir. L'avenir de la paroisse*. Paris 1979. RTK 30:1983 z. 6 s. 341-345; t e n ż e. Rec.: P. M. Zulehner. *Priestermangel praktisch. Von der versorgen zur sorgenden Pfarrgemeinde*. München 1983. RTK 33:1986 z. 6 s. 230-233.

⁶ R. K a m i ń s k i. *Parafia w Kościele w Polsce: zmierzch czy jej rozwój?* „Ateneum Kapłańskie” 85:1993 nr 506 s. 39-52; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 71-81.

⁷ R. K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej. Studium pastoralne*. Lublin: RW KUL 1987 s. 287-372; t e n ż e. *Odnowa parafii jako wspólnoty wiary*. W: *In te Domine speravi. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Arcybiskupowi Bolesławowi Pylakowi*. Red. Cz. Bartnik, H. Langkammer, H. Gózdź. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1996 s. 77-96.

natomiast rozwijanie jej wspólnotowego charakteru, pogłębianie wiedzy i przekonań religijnych wiernych, większe zaangażowanie apostołskie laikatu oraz kreowanie lub umacnianie istniejących już w parafii substruktur wspólnotowych, zwłaszcza parafialnej rady duszpasterskiej⁸, małych wspólnot religijnych⁹ oraz życia wspólnotowego prezbiterium parafialnego¹⁰. Wydaje się, że optymalny na obecne czasy model parafii można na podstawie dorobku naukowego ks. R. Kamińskiego określić mianem „parafia wspólnotą wspólnot”. Jednak w przekonaniu autora tego opracowania, nowatorską wizję parafii w ujęciu ks. R. Kamińskiego można równie dobrze przedstawić w modelu wspólnoty miłości i służby braterskiej¹¹.

I. PODSTAWY TEOLOGICZNE PARAFII JAKO WSPÓLNOTY MIŁOŚCI I SŁUŻBY

Teologicznych podstaw parafii ujętej jako wspólnota miłości i służby w refleksji ks. R. Kamińskiego można doszukać się zarówno w trynitologii, jak i eklezjologii. W jego przekonaniu już Pismo Święte dostarcza mocnych argumentów uzasadniających konieczność braterstwa i usługowej miłości w parafii¹². Apostoł Paweł nazywa Boga wprost „Bogiem miłości” (2 Kor 13, 11), a Apostoł Jan podkreśla, że „Bóg jest miłością” (1 J 4, 8). Miłość Boga, ujawniająca się we wzajemnych relacjach osób Boskich oraz w relacji do

---

⁸ R. K a m i ń s k i. *Powołanie i funkcjonalność Parafialnej Rady Duszpasterskiej*. „Ate-neum Kapłańskie” 70:1977 nr 412 s. 278-293; t e n ż e. *Rola parafialnych rad duszpasterskich w życiu wspólnot parafialnych i diecezji*. RT 40:1993 z. 6 s. 95-103; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 196-203.

⁹ R. K a m i ń s k i. *Małe grupy religijne a odnowa Kościoła*. „Homo Dei” 54:1995 nr 4 s. 37-48; t e n ż e. *Stowarzyszenia i ruchy religijne a parafia*. W: *Nowa wiosna Kościoła*. Red. M. Boruc. Siedlce: Diecezjalna Rada Ruchów i Stowarzyszeń Kościelnych 1999 s. 65-74; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 161-170, 203-214.

¹⁰ R. K a m i ń s k i. *Życie wspólne prezbiterium parafialnego*. „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie” 43:1974 nr 6 s. 182-193; t e n ż e. *Wspólnotowość życia prezbiterium parafialnego*. W: *Powołanie człowieka*. T. 6. *W służbie Ludowi Bożemu*. Red. B. Bejze. Poznań-Warszawa: Pallottinum 1983 s. 678-688; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 191-196.

¹¹ Ten model został wybrany świadomie, gdyż jest najbliższy zainteresowaniom i specjalizacji autora tego opracowania. Warto w tym miejscu wspomnieć, że ks. R. Kamiński przyczynił się wydatnie do powołania w 2005 r. w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL pierwszej w Polsce Katedry Teologii Charytatywnej, której kierownikiem jest autor niniejszego opracowania.

¹² K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej* s. 125-126.

ludzi, stanowi motyw i przykład dla naszej miłości bliźniego. Jak istotą wspólnoty osób Boskich jest miłość, rozumiana jako dawanie i przenikanie się tych osób, tak samo miłość braterska stanowi najgłębszą treść i bezpośrednią przyczynę istnienia każdej wspólnoty religijnej¹³.

Zdaniem ks. R. Kamińskiego miłość braterska jest kontynuacją Boskiej miłości w stosunkach człowieka z bliźnimi, co powinno mieć bezpośrednie przełożenie na relacje panujące we wspólnocie parafialnej. Każda wspólnota chrześcijańska ma bowiem swoje źródło w zjednoczeniu wierzących z Trójcą Świętą, a równocześnie staje się znakiem rzeczywistego uczestniczenia w życiu Bożym. Miłość chrześcijańska pochodzi od Ojca przez Syna i w Duchu Świętym jest ofiarowana człowiekowi. Ostatnio potwierdził to papież Benedykt XVI w encyklice *Deus caritas est*, pisząc że „miłość nie jest już przykazaniem, ale odpowiedzią na dar miłości, z jaką Bóg do nas przychodzi” (nr 1). Jeżeli zaś miłość może być „przykazana”, to tylko dlatego, że wcześniej jest dana (nr 14).

Z prawdy, że miłość rozumiana jako dawanie i przenikanie się jest istotą wspólnoty osób Boskich, ks. R. Kamiński wyciąga wniosek aktualny dla życia wspólnoty parafialnej. Również jej przyczynę i istotną treść stanowi bezinteresowna i ofiarna miłość. Tylko miłość jest w stanie stworzyć prawdziwą wspólnotę między ludźmi. Miłość otwiera przystęp do ludzi, którzy zamykają się przed traktowaniem ich w sposób rzeczowy, a otwierają się tylko wówczas, gdy są traktowani z poszanowaniem godności i w atmosferze prawdziwej miłości. Przeniknięta Bożą miłością parafia w przekonaniu lubelskiego pastorałisty umożliwia rozwój miłości w ludzkich sercach, a miłość praktykowana przez ludzi buduje wspólnotę parafialną¹⁴.

Solidnych podstaw do uzasadnienia konieczności braterstwa i usługowej miłości dostarcza, zdaniem ks. R. Kamińskiego, chrystologia. Wezwanie do realizacji miłości chrześcijańskiej wynika w jego przekonaniu nie tylko z wezwania do miłości Boga jako celu ostatecznego człowieka oraz miłości bliźniego jako Jego obrazu i podobieństwa, lecz także z przynależności do wspólnoty zbawienia. Fundamentem tej wspólnoty jest natomiast związek miłości między Zbawcą i zbawionymi oraz między samymi zbawionymi¹⁵.

---

¹³ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 195; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 280.

¹⁴ K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej* s. 123-124.

¹⁵ R. K a m i ń s k i. *Parafia miejscem budowania cywilizacji miłości*. W: Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. *Wierzę w Boga Ojca. Program duszpasterski na rok 1998/99*. Katowice: Wydział Duszpasterski Kurii Metropolitalnej 1998 s. 286.

Wezwanie chrześcijan do praktykowania miłości braterskiej i służebnej wynika ponadto z samego przykładu Chrystusa (J 13, 15) oraz Jego utożsamiania się z „braćmi” (por. Mt 25, 40). Chrystus nazwał przykazanie miłości pierwszym i najważniejszym (Mt 22, 37-39), a miłość uznał za znak rozpoznawczy swoich prawdziwych uczniów i naśladowców (J 13, 35). A zatem opisane na kartach Ewangelii postępowanie Jezusa względem ludzi jest nie tylko przykładem dla Jego uczniów, ale także zobowiązaniem i miarą miłości bliźniego¹⁶.

Argumentów teologicznych za kształtowaniem parafii jako wspólnoty miłości i służby braterskiej dostarcza w przekonaniu ks. R. Kamińskiego także eklezjologia. Za taką wizją parafii przekonuje lektura *Dziejów Apostolskich*, które wskazują na istotne elementy wspólnoty chrześcijańskiej. Wprawdzie odnoszą się one wprost do budowania wspólnoty Kościoła lokalnego, co zdaniem ks. R. Kamińskiego należy również odnosić do budowania wspólnoty w najmniejszej komórce Kościoła, jaką jest parafia. Otóż św. Łukasz obok słowa Bożego i liturgii zwraca uwagę na rolę miłości służebnej w budowaniu wspólnoty eklezjalnej (por. Dz 2, 42; 4, 32). Dla lubelskiego pastoralisty pierwotna gmina jerozolimska jest wzorcem wspólnoty miłości i służby wzajemnej nie tylko w sensie historycznego przykładu, ale także w sensie ponadczasowej zasady eklezjalnej. Zasada ta odnosi się m.in. do parafii, która tylko wtedy urzeczywistnia Kościół, gdy stanowi „wspólnotę braterską w gotowości do wzajemnej miłości ofiarnej”¹⁷.

Miłość Boża w przekonaniu ks. R. Kamińskiego jest podstawą budowania wspólnoty pomiędzy ludźmi. Miłość międzyludzka ma bowiem swoje źródło w Bogu, który jest miłością. Chrześcijanin powołany do miłości, której owocem jest miłosierdzie, powinien odzwierciedlać w swoim postępowaniu postawę Boga wobec ludzi. Pastoralista lubelski przywołuje w swojej argumentacji słowa Chrystusa: „Bądźcie miłosierni, jak Ojciec wasz jest miłosierny” (Łk 6, 36). W ten sposób z postawy Boga względem ludzi ks. R. Kamiński uzyskuje mocny fundament pod budowanie więzów miłości braterskiej we wspólnocie parafialnej¹⁸. Realizacja dzieł miłosierdzia chrześcijańskiego, które odnoszą się do wszystkich ludzi potrzebujących, jest w jego przekonaniu najbardziej przekonującą działalnością apostolską, gdyż dowodzi, że parafia, podobnie jak cały Kościół, jest wspólnotą miłości¹⁹.

¹⁶ K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej* s. 123.

¹⁷ K a m i ń s k i. *Parafia miejscem budowania cywilizacji miłości* s. 286.

¹⁸ K a m i ń s k i. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 280.

¹⁹ K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej* s. 125.

Z założonego modelu teologicznego parafii ks. R. Kamiński potrafi wyciągać konkretne wnioski dla duszpasterstwa. Wskazuje bowiem, że do duszpasterstwa parafialnego należy prowadzenie wiernych do takiego zjednoczenia w miłości, aby okazywanie sobie szacunku, życzliwości i pomocy braterskiej było w parafii czymś normalnym. Takie podejście powinno doprowadzić do przenikania duchem miłości chrześcijańskiej świadomości i stylu życia parafian. Duszpasterze powinni korzystać z dostępnych im środków nadprzyrodzonych i organizacyjnych do rozbudzania ducha miłości oraz gotowości do niesienia pomocy wszystkim potrzebującym w parafii. W przekonaniu lubelskiego pastoralisty nie do przyjęcia jest postawa wyczekiwania pomocy od organizacji charytatywnych lub humanitarnych, gdy potrzeby parafian mogą być zrealizowane przez indywidualne lub zespołowe posługi we wspólnocie parafialnej²⁰.

II. DIAKONIJNY STYL KIEROWANIA PARAFIĄ

Według ks. R. Kamińskiego ważnym czynnikiem budowania wspólnoty parafialnej jest styl kierowania parafią. Współcześnie wierni są bardzo wyczuleni na tym punkcie i wprost alergicznie reagują na autokratyczny, arogancki lub czysto urzędowy styl zarządzania parafią. Toteż w przekonaniu lubelskiego pastoralisty konieczna jest dzisiaj odnowa stylu posługi duszpasterzy. W celu budowania braterskiej wspólnoty parafialnej konieczne jest przyjęcie przez duszpasterzy założenia, że wszelki urząd w Kościele nie jest powodem do wywyższania się lub tym bardziej żądania społecznych przywilejów, lecz jest – jak określili to Sobór Watykański II – „posługiwaniem” (KK 24), co wcześniej w języku biblijnym zostało wyrażone greckim pojęciem „diakonia”²¹.

Podstawową zasadą w realizacji funkcji pasterskiej w parafii zdaniem ks. R. Kamińskiego powinna być pokorna służba braciom (Mt 20, 26). Przykład takiej służby pozostawił biskupom i prezbiterom sam Chrystus, który przyjął postać sługi (por. Flp 2, 6) i przyszedł po to, aby służyć (por. Łk 22, 26). Chrystus swoją postawą wskazał na potrzebę służenia bliźnim. Postępowanie Chrystusa jest dla duchownych i świeckich chrześcijan przykładem

---

²⁰ K a m i ń s k i. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 281; por. W. P r z y g o d a. *Funkcja charytatywna Kościoła po Soborze Watykańskim II*. Lublin: Instytut Teologii Pastoralnej 1998 s. 176-183.

²¹ Zob. Dz 1, 17 i 25; 21, 19; Rz 11, 13; 1 Tm 1, 12; por. R. K a m i ń s k i. *Funkcja diakonii w Kościele*. RTK 32:1990 z. 6 s. 5-15.

i miarą miłości całkowicie oddającej się ludziom na służbę (por. 1 J 16). Posługa ta wymaga wyjścia z własnego egoizmu oraz wyzwolenia się z tak powszechnej współcześnie żądy panowania (por. Mk 10, 42-45). Według ks. R. Kamińskiego w wykonywaniu funkcji pasterskiej prezbiterzy powinni kierować się nie tylko zdecydowaniem, ale i łagodnością, pokorą i cierpliwością, roztropnością i troskliwością o wspólnotę. Najważniejszym motywem pasterskiej działalności powinna być troska o zbawienie dusz. Kierowanie parafią trzeba wykonywać tak, aby wspólnota religijna przyjmowała ją jako braterską pomoc, a nie jako przejaw autokratycznej władzy²².

Z soborowego spojrzenia na Kościół ks. R. Kamiński wywodzi nowy obraz prezbitera i jego posługi w parafii. W świetle nauczania Soboru Watykańskiego II hierarchia kościelna została ponownie przywrócona Ludowi Bożemu. Odtąd hierarchia nie może być już postrzegana jako pozostająca na zewnątrz Ludu Bożego, kierująca nim i prowadząca go. Trzeba ją raczej widzieć pośród ludu pozostającego we wspólnotach, a jej misję jako służbę mającą na celu budowanie i wzrost wspólnot eklezyjalnych²³. Podstawową zasadą łączności prezbitera parafialnego z wiernymi jest fakt bycia jednym z nich. Ponieważ prezbiter wywodzi się spośród wiernych, powinien być dla nich ojcem i bratem. W przekonaniu pastoralisty lubelskiego duszpasterz powinien występować wobec powierzonych parafian nie tylko jako reprezentant biskupa diecezjalnego i ogniwo łączące wspólnotę parafialną z Kościołem diecezjalnym, ale także jako uosobienie miłości społecznej i ludzkiej dobroci. Znaki ojcostwa i braterstwa, które uwypuklił Sobór Watykański II, a które prezbiter parafialny powinien okazywać swoim wiernym, są znakami miłości Chrystusa we wspólnocie eklezyjalnej²⁴.

Według ks. R. Kamińskiego tylko kierowanie parafią motywowane miłością pastoralną stwarza współcześnie szansę na budowanie wraz z parafianami

---

²² K a m i ń s k i. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 272; zob. W. Ś m i g e l. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-Wspólnoty. Studium teologiczno-pastoralne w świetle nauczania Kościoła (1962-2009)*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2010 s. 317-343.

²³ Sobór Watykański II zaznacza, że „biskupi wraz ze swymi pomocnikami, prezbiterami i diakonami, objęli posługiwanie we wspólnocie” (KK 20). Związek urzędu ze wspólnotą Ludu Bożego zaznacza się wyraźnie przy określaniu celu działalności biskupów i prezbiterów. Jest nim budowanie wspólnoty wierzących z Bogiem i ze sobą wzajemnie i do tego celu zmierza całe duszpasterstwo (por. DB 16; DP 6).

²⁴ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 188; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 274.

braterskiej wspólnoty²⁵. Z miłością pasterską powinien proboszcz podejmować wszystkie czynności kierownicze w parafii: planowanie, organizację, koordynację i kontrolę działalności duszpasterskiej i apostołskiej, a także wszelkie czynności administracyjne. W myśl społecznej zasady pomocniczości proboszcz nie powinien rezerwować dla siebie zadań i obowiązków, które mogą wypełnić zgodnie ze swymi kompetencjami inni prezbiterzy lub wierni świeccy. Ks. R. Kamiński mocno podkreśla, że więź łącząca proboszcza ze współpracownikami parafialnymi oraz wiernymi powinna być więzią wspólnoty i diakonii, a nie więzią uzależnienia. Rola miłości w kierowaniu wspólnotą chrześcijańską jest fundamentalna. Proboszcz powinien nie tylko sam kierować się miłością pastoralną wobec wiernych, ale także budzić i podtrzymywać miłość miłosierną wiernych względem ludzi potrzebujących w parafii²⁶.

Ponieważ miłość pastoralna konkretyzuje się w dialogu ze wszystkimi członkami wspólnoty, przeto do powinności proboszcza zdaniem ks. R. Kamińskiego należy poznawanie nie tylko potrzeb religijno-moralnych wiernych, ale także uwarunkowań materialnych, ekonomicznych i społeczno-kulturowych ich życia, gdyż tylko uwzględnienie pełnego kontekstu życia parafian umożliwia prowadzenie z nimi skutecznego dialogu²⁷. Podejmowane w atmosferze dialogu decyzje parafialne są łatwiejsze do zaakceptowania i przyjęcia przez wiernych, a przez to bardziej skuteczne. W celu podejmowania decyzji trafnych i skutecznych potrzebny jest przede wszystkim dialog proboszcza i innych prezbiterów z członkami wspólnoty parafialnej. Chodzi o dialog wewnętrzkościelny, któremu Sobór Watykański II poświęcił wiele miejsca. W prowadzeniu tego dialogu obowiązuje zasada „w rzeczach koniecznych jedność, w wątpliwych wolność, a we wszystkich miłość” (KDK 92).

W przekonaniu ks. R. Kamińskiego proboszcz powinien wspierać odpowiedzialność wiernych za losy wspólnoty parafialnej przez zasięganie ich roztropnej rady i powierzanie im konkretnych zadań w parafii. Dlatego w jego przekonaniu konieczną formą współpracy wiernych z proboszczem i innymi prezbiterami zaangażowanymi w duszpasterstwie parafialnym jest parafialna rada duszpasterska. Jest to zespół osób powołanych do tego celu, aby analizować i rozważać sprawy związane z działalnością duszpasterską w parafii oraz wyciągać z tego praktyczne wnioski. Ponieważ parafialna rada duszpasterska jest reprezentacją ogółu parafian, proboszcz nie powinien lekceważyć jej

²⁵ Zob. K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej* s. 132-136, 143-146.

²⁶ K a m i ń s k i. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 275.

²⁷ Zob. J. W a l. *Kultura dialogu*. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy” 2012 s. 145-422.

propozycji, lecz je doceniać i starać się uwzględniać przy podejmowaniu ważnych dla życia parafialnego decyzji²⁸.

Diakonijny charakter wzajemnego odniesienia duszpasterzy i wiernych w Kościele wyraża się wzajemną wymianą posług. Zdaniem ks. R. Kamińskiego duchowni świadczą ludziom świeckim głównie posługi duchowe, świeccy zaś odwdzięczają się im wszelką inną pomocą. W ten sposób realizuje się nie tylko wzajemność, ale również komplementarność posług w Kościele. Wierni świeccy mają prawo do postrzegania swoich pasterzy jako braci, którzy na mocy Chrystusowego autorytetu tak pasterzują rodzinie Bożej, że nowe przykazanie miłości jest wypełniane przez wszystkich²⁹.

III. DZIAŁALNOŚĆ CHARYTATYWNA W PARAFII

Budowaniu wspólnoty miłości i braterskiej służby w parafii służy dobrze zorganizowana działalność charytatywna. Według ks. R. Kamińskiego we wspólnocie ludzi wierzących nie ma osób, które nie potrzebowałyby pomocy innych, nie ma też takich, które nie mogłyby i nie powinny pomagać innym. Wszyscy członkowie Ludu Bożego są zobowiązani do świadczenia miłości chrześcijańskiej, na co zwrócił uwagę dokument Soboru Watykańskiego II³⁰. W przekonaniu lubelskiego pastoralisty parafia realizuje się w pełni, gdy w niej urzeczywistnia się wspólnota braterska w gotowości do wzajemnej miłości ofiarnej. Realizacja funkcji charytatywnej parafii obejmuje najpierw świadectwo miłości braterskiej, a następnie różne formy dobroczynności i wzajemnej posługi. Życie wspólnoty parafialnej nie byłoby autentyczne, gdyby jej członkowie nie trwali w jedności i miłości, a ich czyny miłosierdzia pochodziły tylko z prostego humanitaryzmu czy filantropii, a nie ze świadomości i motywacji ewangelicznej³¹.

---

²⁸ Zob. K a m i ń s k i. *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa* s. 48-55.

²⁹ K a m i ń s k i. *Funkcja diakonii w Kościele* s. 14-15; zob. W. P r z y g o d a. *Diakonia jako wyzwanie dla uczniów Chrystusa dzisiaj*. „Rocznik Teologii Katolickiej” 7:2008 s. 153-164.

³⁰ „Ponieważ uczynki miłości i miłosierdzia są wspaniałym świadectwem życia chrześcijańskiego, przygotowanie do apostołstwa winno prowadzić też do ich praktykowania, by wierni uczyli się od samego dzieciństwa współczuć braciom i wspomagać ich wielkodusznie w potrzebie” (DA 31).

³¹ K a m i ń s k i. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 281.

Ks. R. Kamiński bardzo trafnie diagnozuje aktualną sytuację ludzkich potrzeb w naszej Ojczyźnie. Zaznacza, że w okresie PRL totalitaryzm i niewydolność systemu komunistycznego, a w okresie III RP demokracja, pluralizm i wolny rynek spowodowały, że obszar pracy charytatywnej Kościoła w Polsce jest bardzo duży. Jak zauważa:

trudności materialne Polaków, uciążliwości życia codziennego, zderzenie programowego ateizmu z 1000-letnią tradycją chrześcijańską, propagowanie moralności laickiej prowadziły do osłabiania więzi a nawet rozbicia wielu rodzin [...]. Hodowana ideologicznie i podsycana odgórnie przez 45 lat nienawiść międzyludzka, korupcja w życiu publicznym są przyczyną wielu schorzeń nerwicowych i psychicznych. Przymusowy kolektywizm w okresie PRL i w ostatnich latach liberalna konkurencja rozkręciły spiralę obojętności i przesadnego indywidualizmu. Nastawienie propagandy PRL na produkcję, a okresu po roku 1989 na ekonomię i konsumpcję wyzwoliło duży wzrost apetytów konsumpcyjnych, trudnych do zaspokojenia w polskich realiach. Sytuacja ta sprzyja rozwojowi zachłanności i rywalizacji, połączonej z niedostrzeganiem praw i potrzeb innych ludzi. Wszystkie te czynniki spowodowały, że obszar potrzeb ludzkich materialnych i duchowych w społeczeństwie polskim jest wielki, a zdolności ludzi do spontanicznego niesienia pomocy bliźnim są ograniczone. Sytuacja ta ma istotne znaczenie w określeniu zadań charytatywnych Kościoła i każdej parafii katolickiej³².

Wspólnota parafialna powinna reagować na wszystkie potrzeby i zagrożenia w środowisku parafialnym, udzielając – w zależności od potrzeb – pomocy materialnej lub duchowej. Pomoc materialna jest potrzebna wszędzie tam, gdzie występują zagrożenia i niedomogi, którym potrzebujący nie są w stanie sprostać sami. Te niedomogi są często następstwem różnych nieszczęść: choroby, kalectwa, starości, alkoholizmu, narkomanii, kataklizmów, przemocy itd. Wspólnota parafialna powinna pomagać w łagodzeniu skutków nieszczęść ludzkich. W udzielaniu pomocy materialnej trzeba jednak dążyć do aktywizowania samodzielności osoby potrzebującej. Proponowana przez katolicką naukę społeczną zasada „pomoc ku samopomocy” ma duży walor wychowawczy. Człowiek w potrzebie ma często potencjalne możliwości być samodzielnym, lecz wskutek niewiedzy, lęku, kompleksów czy niewiary w swoje możliwości, nie jest w stanie tej bariery przekroczyć. Duszpasterze muszą mieć w tym zakresie dużo wrażliwości i zrozumienia, jeśli chcą skutecznie oddziaływać na potrzebujących pomocy parafian³³.

---

³² Tamże s. 281-282.

³³ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 197-198; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 282.

Według ks. R. Kamińskiego w okresie wciąż trwającej transformacji społeczno-ustrojowej zachodzi potrzeba poszerzenia tradycyjnej posługi charytatywnej. Od wąsko pojętej dobroczynności powinna ona być poszerzona w kierunku zaspokojenia wszystkich realnych potrzeb istniejących w środowisku parafialnym. Większą uwagę należy przywiązywać do różnych, niedocenianych wcześniej, a w obecnej sytuacji dostępnych form działalności społecznej, zarówno na płaszczyźnie wyznaniowej, jak i pozawyznaniowej. Współcześnie należy także rozwijać współpracę z instytucjami rządowymi i samorządem lokalnym, a także z różnymi organizacjami pożytku publicznego. Nowe spojrzenie na działalność charytatywną w parafii domaga się także poszerzenia podmiotu działalności charytatywnej, zwłaszcza o ludzi młodych, oraz poszukiwania bogatszych form aktywności charytatywnej, tak indywidualnej, jak i zbiorowej, planowanej oraz spontanicznej³⁴.

Realizacja funkcji charytatywnej w parafii powinna wzmocniać w jej społeczności poczucie wspólnoty. Posługa miłości ze swej natury przyczynia się bowiem do wzmocnienia jedności między parafianami i do budowania wspólnoty eklezjalnej. Ks. Kamiński wskazuje, że powołanie przez apostołów współpracowników do rozdawania jałmużny i „obsługiwania stołów” (Dz 6, 1-7) stanowi dla parafii wszystkich czasów żywy przykład i wezwanie do tworzenia zespołów charytatywnych celem usprawnienia posługi charytatywnej. Taka potrzeba istnieje w dzisiejszych polskich parafiach. Występująca w społeczeństwie bieda rodzi konieczność zacieśnienia współpracy duchowieństwa z laikatem dla skuteczniejszego zaradzenia występującym potrzebom. Należy zatem rozwijać i doskonalić już istniejące zespoły, a także powoływać nowe, wyspecjalizowane w celu niesienia zorganizowanej pomocy charytatywnej³⁵.

Budowanie wspólnoty miłości i braterskiej służby w parafii dokonuje się także poprzez wychowanie do miłości bliźniego. Najlepsze owoce przynosi proces wychowania zintegrowanego, gdy wszystkie podmioty wychowania dążą do tego samego celu. W społeczeństwie pluralistycznym trudno jest realizować taki model wychowania. Niemniej Kościół nie może w tej sprawie pozostawać bezczynny. Duszpasterze parafialni powinni wpływać na rodziny, szkoły, małe grupy religijne i poszczególnych ludzi, aby kształtowali w sobie postawę wrażliwości na potrzeby bliźnich, zwłaszcza skrajnie ubogich i potrzebujących pomo-

---

³⁴ K a m i ń s k i. *Parafia miejscem budowania cywilizacji miłości* s. 290.

³⁵ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 200-201; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 284.

cy. Formacja charytatywna w parafii powinna prowadzić do pełniejszego zrozumienia idei miłości i miłosierdzia chrześcijańskiego oraz wzrostu zaangażowania na polu działalności charytatywnej. Do osiągnięcia tego celu parafia powinna wykorzystać wszystkie dostępne jej środki duszpasterskie³⁶.

Pogłębianie świadomości i poczucia odpowiedzialności wszystkich parafian za dzieło miłosierdzia dokonuje się głównie przez katechizację i kaznodziejstwo. W przekonaniu ks. R. Kamińskiego na miejscowych duszpasterzach spoczywa obowiązek wypracowania dostosowanego do potrzeb lokalnych programu katechetycznego i kaznodziejskiego oraz umiejętne zharmonizowanie go z ogólnym programem duszpasterskim. Nauczanie parafialne powinno ukazywać nadprzyrodzoną godność i wartość każdego człowieka, zwłaszcza biednego i słabego. Powinno ono przypominać, że postawa człowieka w środowisku życia, pracy i wypoczynku ma wyrażać się zyczliwością do otoczenia oraz wrażliwością na potrzeby innych³⁷.

Obok przepowiadania parafialnego, zdaniem ks. R. Kamińskiego także liturgia spełnia podstawową rolę w formacji charytatywnej. Jest ona bowiem – jak uczy Sobór Watykański II – „szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła i jednocześnie jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc” (KL 10). Szczególną rolę w formacji i uaktywnieniu charytatywnym parafian pełnią sakramenty inicjacji chrześcijańskiej: chrzest, bierzmowanie, a zwłaszcza sakrament Eucharystii, który dokument soborowy za św. Augustynem określa jako „sakrament miłosierdzia” i „węzeł miłości” (por. KL 47). Liturgia jest środkiem przygotowania parafian do podejmowania zadań w dziele miłości i miłosierdzia. Uczestnictwo w liturgii parafialnej, zwłaszcza eucharystycznej, uczy poczucia odpowiedzialności za bliźnich, szczególnie najbardziej potrzebujących oraz dostarcza motywacji do ofiarowania im koniecznych do życia rzeczy, czasu, pokrzepienia i miłości³⁸.

Wszystkie podstawowe funkcje Kościoła zmierzają do budowania wspólnoty jako swego celu³⁹. Sposób realizowania funkcji nauczycielskiej, liturgicznej i pasterskiej jest ważny dla rozwoju parafii jako wspólnoty miłości braterskiej. Troska o rozwój przepowiadania słowa Bożego, liturgię oraz działalność

---

³⁶ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 199; t e n ż e. *Parafia miejscem budowania cywilizacji miłości* s. 291-292.

³⁷ K a m i ń s k i. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 283.

³⁸ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 199; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 283.

³⁹ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 210; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 291.

pastoralną jest troską o rozwój parafialnej wspólnoty. Do tej troski zapraszają nie tylko wyzwania obecnego czasu, ale także nauczanie współczesnego Kościoła. Przekonania lubelskiego pastoralisty potwierdza nauczanie Benedykta XVI, który w encyklice *Deus caritas est* podkreślił, że działalność na rzecz potrzebujących pomocy nie jest przypadkową aktywnością Kościoła, którą można by powierzyć komuś innemu, lecz „należy do jego natury, jest niezbywalnym wyrazem jego istoty” (nr 25). Według papieża posługa miłości należy, obok udzielania sakramentów i głoszenia słowa Bożego, do istotnych sektorów działalności zbawczej Kościoła. Dlatego „Kościół nie może zaniedbać posługi miłości, tak jak nie może zaniedbać sakramentów i Słowa” (nr 22).

IV. ŚWIADECTWO MIŁOŚCI W DZIAŁALNOŚCI MISYJNEJ PARAFII

Parafia, podobnie jak Kościół, nie jest stworzona dla niej samej, ale w celu wypełnienia powierzonej jej misji⁴⁰. Na podstawie dorobku naukowego ks. R. Kamińskiego misję parafii można określić jako budowanie bosko-ludzkiej wspólnoty miłości. W jego przekonaniu miłość Boga prowadzi konsekwentnie do uczynków miłości bliźniego, a miłość braterska jest namacalnym dowodem duchowej miłości Boga. Toteż dzieła miłości chrześcijańskiej wypływające z przykazania Bożego są szczególnym znakiem uczniów Chrystusa. W świadectwie miłości wyraża się nadzwyczaj pociągająca siła wewnętrznego oddziaływania apostołskiego⁴¹. Dlatego chrześcijanin powinien pielęgnować kontakty z ludźmi i światem, powinien świadczyć szeroką służbę społeczną i wychodzić naprzeciw potrzebom ludzi. Obowiązkiem każdego chrześcijanina jest także troska o parafialną wspólnotę miłości braterskiej⁴².

Szczególną rolę w misyjnym oddziaływaniu wiernych na ludzi niewierzących lub oddalonych od Kościoła odgrywa apostołskie świadectwo miłości (DA 8). W przekonaniu ks. Kamińskiego wszelka działalność apostołska powinna się rodzić z miłości i z niej czerpać swoje siły. Apostolstwo ludzi świeckich jest przede wszystkim okazaniem miłości wobec drugiego człowie-

---

⁴⁰ Przy okazji refleksji na temat misji parafii warto przywołać rozprawę doktorską napisaną pod kierunkiem ks. prof. R. Kamińskiego: T. F a l a k. *Parafia wspólnotą misyjną w ujęciu G. Michonneau (1899-1983)*. Lublin 1998.

⁴¹ Zob. J. M a j k a. *Świadectwo chrześcijańskie jako element ewangelizacji*. W: *Ewangelizacja*. Red. J. Krucina. Wrocław: Wrocławska Księgarnia Archidiecezjalna 1980 s. 77-97.

⁴² K a m i Ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 194; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 279-280.

ka, wspólnoty rodzinnej i każdej innej społeczności. Każdy czyn katolika dla urzeczywistnienia Kościoła w wierze i miłości jest apostołstwem. Takim działaniem jest każdy czyn ukierunkowany na drugiego człowieka i każdą wspólnotę: małżeńską, zakonną, kapłańską oraz małą grupę religijną. U podstaw każdej formy apostołstwa leży miłość chrześcijańska, bez której nie ma żadnego wzrostu ani posługi braterskiej, nie ma życia we wspólnocie rodzinnej, celibacie czy dziewictwie, nie ma także pełnego uczestnictwa w stowarzyszeniach i wspólnotach religijnych (por. KK 42).

Ważnym elementem apostołstwa parafian jest przenikanie swego środowiska duchem chrześcijańskim, a powinien to być duch szacunku, życzliwości i miłości wzajemnej. Chodzi tutaj o obszar porządku doczesnego, w którym Kościół czy parafia nie posiadają bezpośrednich kompetencji. Obszar ten obejmuje życie rodzinne, gospodarkę, politykę, kulturę i sztukę oraz wszelką troskę o rozwój i postęp w świecie (por. DA 7). W społeczeństwie pluralistycznym ważne jest rozróżnienie między tym, co chrześcijanie czynią we własnym imieniu, jako obywatele kierujący się swoim sumieniem, a tym, co czynią w imieniu Kościoła (KDK 76). W przekonaniu ks. Kamińskiego czasy obecne domagają się w sposób wyjątkowy obecności i zaangażowania ludzi świeckich. Sytuacja w Polsce w okresie przejścia od totalitaryzmu do demokracji domaga się ze szczególną siłą chrześcijańskiego stylu życia u ludzi ochrzczonych i bierzmowanych oraz ich zaangażowania w apostołstwo⁴³.

Świadeństwo miłości bliźniego ma charakter chrześcijański, jeśli za nim stoi postawa szacunku i uznania godności każdej osoby ludzkiej. W chrześcijańskim świadectwie ważne jest także współczucie polegające na uznaniu za swoje cudzych przeżyć i potrzeb oraz gotowość do spieszenia z pomocą wszystkim ludziom, którzy znaleźli się w potrzebie, służenia całą swoją osobą (por. 1 J 3, 18; Mt 18, 2). Autentyczne chrześcijańskie świadectwo miłości ma charakter bezinteresowny. Nie ogranicza ono ludzkiej wolności ani nie ma na celu korzyści utylitarnych czy chęci panowania (por. DA 8)⁴⁴. W dobie kryzysu współczesnej cywilizacji zachodniej świadectwo czynnej miłości chrześcijan musi być jeszcze bardziej wyraziste niż w innych epokach. Zaapelował o to św. Jan Paweł II w przededniu Wielkiego Jubileuszu 2000-lecia

---

⁴³ K a m i ń s k i. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 278-279; zob. M. F i a ł k o w s k i. *Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego. Studium teologiczno-pastoralne*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2010 s. 306-342.

⁴⁴ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 196; t e n ż e. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej* s. 280-281.

chrześcijaństwa, aby „na kryzys cywilizacji odpowiedzieć cywilizacją miłości opartą na uniwersalnych wartościach pokoju, solidarności, sprawiedliwości i wolności, które znajdują pełne urzeczywistnienie w Chrystusie”⁴⁵.

Zdaniem ks. R. Kamińskiego powyższe zalecenie papieża odnosi się do wszystkich katolików, ale także do wspólnot parafialnych i organizacji kościelnych. Wszyscy są zobowiązani do budowania cywilizacji miłości w dzisiejszym skomplikowanym świecie, a obowiązek ten w szczególny sposób ciąży na każdej wspólnocie parafialnej, która jest znakiem Kościoła Chrystusowego dla poszczególnych chrześcijan, a także dla ludzi niewierzących lub poszukujących dopiero swojej drogi do Boga⁴⁶. Potwierdził to ostatnio papież Benedykt XVI w encyklice *Caritas in veritate*, pisząc że „obrona prawdy, proponowanie jej z pokorą i przekonaniem oraz świadczenie o niej w życiu stanowią wymagające i nie do zastąpienia formy miłości” (nr 1). Każdy człowiek jest powołany do miłowania bliźnich w prawdzie Bożego projektu, którego stróżem i pierwszym wykonawcą jest sam Chrystus Pan⁴⁷.

Na końcu warto podkreślić, że ujęcie parafii jako wspólnoty miłości i braterskiej służby jest znaczące nie tylko dla teorii teologii pastoralnej, lecz także dla praktyki duszpasterskiej zwłaszcza w naszej ojczyźnie. Ks. R. Kamiński podkreśla w tym kontekście, że duszpasterze i wierni świeccy w Polsce mają jeszcze wiele do zrobienia, aby w pełni wcielić w życie model parafii braterskiej wspólnoty, stale gotowej do służebnej miłości ofiarnej. Jego zdaniem należy przede wszystkim dowartościować diakonię w kształceniu teologicznym oraz w formacji seminarzystów i duszpasterzy, a wtedy można oczekiwać służebnego stylu kierowania parafią, diakonijnego stylu życia codziennego parafian oraz wzmożonej, dynamicznej i adekwatnej do zmieniających się potrzeb wiernych działalności charytatywnej⁴⁸.

*

Przedstawiony szkic ukazuje zaledwie zarys modelu parafii jako wspólnoty miłości i braterskiej służby w ujęciu ks. R. Kamińskiego, i to wyłącznie

---

⁴⁵ J a n P a w e ł II. List apostolski *Tertio millennio adveniente* w związku z przygotowaniem do Jubileuszu Roku 2000. 10 XI 1994 nr 52.

⁴⁶ K a m i ń s k i. *Parafia miejscem budowania cywilizacji miłości* s. 285-288.

⁴⁷ Zob. W. P r z y g o d a. *Chrześcijanin świadkiem miłości w świecie. Refleksja pastoralna na podstawie encyklik papieża Benedykta XVI*. RPK 3:2011 s. 335-348.

⁴⁸ K a m i ń s k i. *Funkcja diakonii w Kościele* s. 14-15.

w aspekcie przedmiotowym. Opracowanie pełnej koncepcji takiego ujęcia parafii na podstawie myśli lubelskiego pastoralisty wymagałoby gruntownego przestudiowania i przedstawienia pełnych podstaw teologicznych, podmiotu, metod i środków oraz celu działalności zbawczej wspólnoty parafialnej w aspekcie miłości i braterskiej służby. Jest to jednak projekt na dużo szersze opracowanie i z pewnością w niedalekiej przyszłości zostanie ono przez kogoś zrealizowane, np. w formie dysertacji doktorskiej.

BIBLIOGRAFIA

- K a m i ń s k i R.: Funkcje tradycyjne i nowe parafii terytorialnej. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 32:1985 z. 6 s. 51-67.
- K a m i ń s k i R.: Przynależność do parafii katolickiej. Studium pastoralne. Lublin: RW KUL 1987.
- K a m i ń s k i R.: Parafia wspólnotą wspólnot. W: Kościół w służbie człowieka. Red. W. Turek, J. Mariański. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 1987 s. 203-217.
- K a m i ń s k i R.: Funkcja diakonii w Kościele. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 32:1990 z. 6 s. 5-15.
- K a m i ń s k i R.: Parafia w Kościele w Polsce: zmierzch czy jej rozwój? „Ateneum Kapłańskie” 85:1993 nr 506 s. 39-52.
- K a m i ń s k i R.: Rola parafialnych rad duszpasterskich w życiu wspólnot parafialnych i diecezji. „Roczniki Teologiczne” 40:1993 z. 6 s. 91-100.
- K a m i ń s k i R.: Małe grupy religijne a odnowa Kościoła. „Homo Dei” 64:1995 nr 4 s. 37-48.
- K a m i ń s k i R.: Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym. Lublin: Atla 2 [Wrocław] 1997.
- K a m i ń s k i R.: Parafia wspólnotą wspólnot. „Sacerdotalis Institutio” 1:1997 nr 2 s. 116-127.
- K a m i ń s k i R.: Parafia miejscem budowania cywilizacji miłości. W: Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. Wierzę w Boga Ojca. Program duszpasterski na rok 1998/99. Katowice: Wydział Duszpasterski Kurii Metropolitalnej 1998 s. 280-297.
- K a m i ń s k i R.: Diecezja i parafia miejscem pastoralnej posługi względem chorych i cierpiących. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 33:2000 s. 277-281.
- K a m i ń s k i R.: Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej. Lublin: Wydawnictwo KUL 2007.
- P r z y g o d a W.: Mistrz pastoralistów polskich. „Przegląd Uniwersytecki” 2007 nr 3 s. 4.
- P r z y g o d a W.: Życie i działalność naukowo-dydaktyczna ks. prof. dra hab. Ryszarda Kamińskiego. „Roczniki Teologiczne” 54:2007 z. 6 s. 7-13.
- P r z y g o d a W.: Chrześcijanin świadkiem miłości w świecie. Refleksja pastoralna na podstawie encyklik papieża Benedykta XVI. „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 3:2011 s. 335-348.
- W a l J.: Kultura dialogu. Kraków: Wydawnictwo „Czuwajmy” 2012.

PARAFIA WSPÓLNOTĄ MIŁOŚCI I SŁUŻBY BRATERSKIEJ
W UJĘCIU KS. RYSZARDA KAMIŃSKIEGO

S t r e s z c z e n i e

Jednym z wiodących kierunków badań naukowych ks. R. Kamińskiego jest problematyka parafii i duszpasterstwa parafialnego. Dużym osiągnięciem tego Autora jest rozwój w Polsce teorii struktury parafii i jej działalności zbawczej. Ks. R. Kamiński jest przekonany, że skuteczność oddziaływania pastoralnego parafii na wiernych uwarunkowana jest jej permanentną odnową. Istotą odnowy parafii jest natomiast rozwijanie jej wspólnotowego charakteru, pogłębianie wiedzy i przekonań religijnych wiernych, większe zaangażowanie apostołskie laikatu oraz kreowanie lub umacnianie istniejących już w parafii substruktur wspólnotowych, zwłaszcza parafialnej rady duszpasterskiej, małych wspólnot religijnych oraz życia wspólnotowego prezbiterium parafialnego. Artykuł zawiera analizę dorobku naukowego ks. R. Kamińskiego w zakresie modelu parafii jako wspólnoty miłości i służby braterskiej.

Słowa kluczowe: Ryszard Kamiński, parafia, caritas, diakonia.